

teisöjen välillä olisi mieluusti luke-
nut enemmänkin.

Tsoffarin kieli on elävää ja sisäl-
tökin mielenkiintoista. Etnografisel-
le tutkimukselle tyypillisesti Tsof-
far pyrkii usein korostamaan omaa
taustaansa: hän on irakilaisestaustai-
nen juutalainen nainen eli *mizra-
hit*, joka voi haastattelutilanteissa
luontevasti vaihtaa kieltä englan-
nista arabiaan ja hepreaan. Tsoffar
perustelee tätä sillä, että naiset ko-
kevat helpommaksi avautua haas-
tattelutilanteessa toiselle naiselle,
joka myös tulee arabikulttuurista.

Tapa, jolla Tsoffar kuvailee haas-
tateltaviaan, antaa hänen tutki-
musmetodeistaan kuitenkin tun-
teellisen kuvan, vaikka sitäkin voi-
daan pitää osana etnografista otet-
ta. Tsoffar kokee ”syvällisen yhte-
yden” vanhempaan naiseen, koska
tämä muistuttaa Tsoffarin tätiä tai
kuvaa vanhemman miehen puhet-
ta ”holhoavaksi”. Kaikki haastatel-
lut naiset ovat ”vahvoja” ja ”em-
paattisia”, ja heidän puhetapaansa
kuvaillaan positiivisin termein. Pa-
hempi ongelma on kuitenkin ter-
minologinen sekavuus. Tsoffar esit-
tää *pesah*- eli pääsiäisjuhlan ja *bar
mitsvan* tasa-arvoisina juhlina,
vaikka toinen kuuluu olennaises-
ti karaismiin ja toinen on lainaa yh-
dysvaltalaisesta juutalaisesta kult-
tuurista. Niinpä Tsoffar kuvailee lii-
oitellun sentimentaalisesti Rebec-
caa, joka ei voi osallistua poikansa
bar mitsvaan kuukautisten takia.

Karaiittisten juutalaisten histo-
riaa esittelevä osuus jää Tsoffaril-
la kovin vajanaiseksi. Historiaosuus
lienee kirjoitettu jo haastattelu-
tutkimuksen aikaan 1980–1990-lu-
vun vaihteessa, nimittäin parempia
lähteitä olisi vuonna 2006 jo ol-
lut tarjolla. Esimerkiksi Meira Pol-
liackin editoima *Karaitte Judaism*
(2003) tarjoaa tuoreimman katsa-
uksen varhaisen karaismin histori-
aan. Tsoffar kyllä mainitsee teok-
sen, mutta ei historiaosuudessaan
hyödynnä sitä millään lailla vaan
viittaa vanhempiin tutkijoihin ku-
ten Raphael Mahleriin (1949), Leon
Nemoyhin (1952) ja Zvi Ankoriin
(1959). Teoksessa toistuu kautta lin-

jan viittaus 700-luvun babylonia-
laiseen Anan ben Davidiin karais-
min perustajana. Nykytutkimuksen
mukaan – johon Tsoffarillakin olisi
ollut mahdollisuus tutustua parem-
min – Anan ei perustanut karais-
mia, vaan liikkeen syntyhistoria on
huomattavasti monimutkaisempi.

Viime vuosiin asti karaiittisen
juutalaisuuden tutkijat ovat käyttä-
neet karaismia termejä ”harhaop-
pi” ja ”lahko”. Karaismia kuvailevat
adjektiivit ”skismaattinen”, ”myr-
kyllinen”, ”vähäpätöinen” kerto-
nevat nekin paljon asenteista, jot-
ka ansaitsisivat oman analyysin.
Tsoffarin mukaan varhaisempi tut-
kimus on tähän asti lyönyt laimin
niin karaiittisen oman historiankir-
joituksen kuin naistenkin aseman.
Hän haluaa kertoa karaiittista histo-
riaa ”sisältäpäin”, erityisesti nais-
keskeisestä näkökulmasta. Koska
naisten kertomukset *niddasta* ovat
marginaalissa ja aiheesta mielum-
min vaietaan, Tsoffarin käsittele-
mät teemat ovat karaiittisen juuta-
laisuuden tutkimuksen jatkon kan-
nalta keskustelun arvoisia. Mielen-
kiintoinen paralleeli löytyisi ainakin
samarialaisista naisista, jotka myös
noudattavat Tooran rituaalipuhta-
ussääntöjä.

RIIKKA TUORI
FIL. MAIST., HELSINKI

SIDNIE WHITE CRAWFORD
*Rewriting Scripture in
Second Temple Times:
Studies in the Dead
Sea Scrolls and Related
Literature.* Grand Rapids,
Mich: Eerdmans 2008.
149 S.

Yksi teema johon törmää nykyisin
lähes kaikkialla raamatuntutkimuk-
sessa on ”rewriting” eli tekstien uu-
delleenkirjoittaminen. Alun perin
termin ”rewritten Bible” esitteli Ge-
za Vermes kirjassaan *Scripture and
Tradition in Judaism*. Vermesin mu-

kaan Raamatun uudelleenkirjoitus
on yhteydessä sen lähteeseen jo-
ko temaattisesti tai kerronnallises-
ti. Uudelleenkirjoitus poikkeaa Raa-
matusta tekstin uudella järjestelyl-
lä ja eri kohtien yhdistelyllä. Uudel-
leenkirjoitus saattaa myös laajentaa
tekstiä Raamatun ulkopuolisin lisä-
yksin. Keskustelu siitä, mitkä kaikki
tekstit kuuluvat uudelleenkirjoitet-
tuihin teksteihin sekä siitä, millaiset
tekijät kuvaavat tätä ilmiötä, jatkuu
edelleen.

Sidnie White Crawford kuu-
luu Pentateukin tekstien sekä niid-
en uudelleenkirjoitettujen versioi-
den kiistattomiin asiantuntijoihin.
Hän on luennoinut Pentateukin uu-
delleenkirjoittamisprosessista vii-
meaikaisissa raamatuntutkimuksen
kokouksissa (esim. SBL:n kokouk-
set 2007–2009). Niinikään Crawfor-
din aiemmat julkaisut ovat käsitel-
leet yksittäisiä Pentateukin kirjo-
ja sekä niiden uudelleenkirjoituksia
(DJD XIII, DJD XIV, *The Temple Scroll
and Related Texts*, Sheffield Acade-
mic Press, 2000). Crawfordin tuo-
re kirja *Rewriting Scriptures in Se-
cond Temple Times* luo jatkoa hänen
aikaisemmalle tutkimukselleen. Uu-
dessa teoksessaan hän pyrkii pää-
määrähakuisesti hahmottelemaan
kokonaiskuvan uudelleenkirjoitta-
misprosessista.

Mitä tulee ”uudelleenkirjoitta-
miseen” Crawford on jokseenkin sa-
moilla linjoilla Vermesin kanssa, sil-
lä hänkin käsittää uudelleenkirjoit-
tamisen prosessiksi, joka tapahtuu
lähellä ”alkuperäistä” tekstiä. Uusi
versio myötäilee aiempaa kirjoitusta,
ja niin ikään olettaa lähteensä auk-
toriteetin. Kaikki myöhemmät teks-
tilainaukset tai viitteet eivät ole uu-
delleenkirjoittamista vaan termiä so-
velletaan ainoastaan laajoja koko-
naisuuksia käsittäviin kirjoituksiin.
Myöskään sellaiset kirjoitukset, jot-
ka eivät ole alkuperäistekstin auk-
toriteettia vaan viittaavat siihen ly-
hyesti, eivät täytä Crawfordin aset-
tamia ehtoja.

Selkein ero Vermesin teori-
aan koskee terminologiaa. Verme-
sin puhuessa uudelleenkirjoitetus-
ta Raamatusta (*Rewritten Bible*),

Crawford viittaa esimerkiksi George Brooken tavoin ”kirjoituksiin” (Scriptures). Kirjan esimerkit käsittelevät Pentateukin uudelleenkirjoittamista. Omina lukuina kirjaassa käsitellään Pentateukin eri tekstimuodot, jotka ovat säilyneet Qumranin kokoelmassa, Reworked Pentateuch^{a-e} (RP) -tekstit, Riemuvuosien kirja, Temppelekkäärö sekä Genesis-apokryfi. Nämä tekstit täyttävät Crawfordin mukaan uudelleenkirjoitetun tekstin kriteerit. Lopuksi Crawford esittelee lyhyesti Genesis kommentaarin (4Q252), joka edustaa hänen mielestään pentateukkitekstien uudelleenkirjoituksen myöhäisempää vaihetta.

Kirjassa on kaksi pääteesiä. Ensimmäinen on niin sanottu teoria spektristä. Spektrin toisessa ääripäässä ovat tekstit, joita on toimitettu vain ”vähän” suhteessa masoreettiseen tekstiin, ja toisessa ne, jotka perustuvat Pentateukkiin, mutta joissa toimitustyö on selvemmin nähtävissä ja jotka ovat ikään kuin ”kauempana” masoreettisesta tekstimuodosta. Näin ollen asteikon maltillisemmasta ääripäästä löytyvät Pentateukin eri tekstimuodot (Samarialainen Pentateukki, SP) sekä RP, jotka toimittavat tekstiä varovaisesti. Spektrin keskiosassa on Riemuvuosien kirja, joka laatii uuden version 1. ja 2. Moosoksen kirjoista. Riemuvuosien kirjan teksti seuraa melko tarkasti sen mallitekstiä kehittäen kertomukselle uudenlaisen kehystarinan. Spektrin keskeltä löytyy myös Temppelekkäärö, joka on uusittu versio Tooran laeista, ja jonka Crawford myös hyväksyy uudelleenkirjoitetuksi Pentateukiksi.

Skaalan toisesta laidasta, siinä missä teksti poikkeaa eniten Pentateukista, löytyy arameankielinen Genesis-apokryfi. Tekstien asettuminen Crawfordin asteikolle seuraa melko pitkälle niiden kronologiaa. Qumranin tekstit osoittavat, että tekstityyppi, joka edustaa SP:a, tunnettiin ainakin toiselta esikristilliseltä vuosisadalta alkaen. Ajoituksen yhteydessä Crawford esittää rohkeasti, että Riemuvuosien kir-

ja olisi vasta RP:n jälkeinen, ja että nämä kaksi olisivat riippuvaisia yhteisestä lähteestä. Vaikka kokonaisu-teoria on uskottava, tekstien tarkka ajoittaminen on vaikeaa. RP on fragmentaarinen ja sen eri käsikirjoitusten suhde toisiinsa on kyseenalainen. Sama ongelma toistuu Genesis-apokryfin kohdalla. Käsikirjoituksesta on säilynyt ainoastaan yksi kopio, joka ajoitetaan ajanlaskun alkuun. Silti osa tutkijoista esittää kirjoituksen sisällön sopivan paremmin 200–300 eKr kontekstiin.

Toinen teoksen keskeisistä teorioista käsittelee pappis–leeviläis-traditiota, jonka Crawford erottaa uudelleenkirjoitetuissa teksteissä. Tämän tradition keskeisiksi tuntoimerkkeiksi hän nimeää ajanlaskun, joka perustuu aurinkokalenterin käyttöön, Leevin pappeuden ja leeviläisten korostamisen sekä maininnat Moosesta edeltäneistä hurskaista esi-isistä (Henok, Nooa) sekä heidän papillisen toimintansa. Myös naisten asema korostuu näissä teksteissä osana kampanjaa sekä-avioliittoja vastaan. Nämä tuntoimerkit näkyvät Crawfordin mukaan erityisen selvästi Riemuvuosien kirjaassa, Temppelekkäärössä sekä Genesis-apokryfissä, mutta hän ehdottaa tradition sopivan yhteen myös muitten (SP, RP) tekstien kanssa.

Yksi uudelleenkirjoitettujen Pentateukin tekstien tutkimuksen haasteista on aihepiirin toistaiseksi puutteellinen terminologia. Termi ”raamatullinen”, jota käytettiin aiemmin, on koettu harhaanjohtavaksi viitattaessa ennen kaanonin syntyä laadittuihin teksteihin. Toisaalta pelkkä varhaisiin teksteihin viittaaminen ei tee oikeutta kirjoitusten asemalle, joka saattoi olla korostunut jo kaanonin edeltäneenä aikana. Terminologiassaan Crawford seuraa keskittäviä ”Scripture” (kirjoitus) viittaa autoritatiiviseen, pyhään tekstiin, muttei oleta kaanonin vielä muodostuneen. Avoinmuudestaan huolimatta myös ”kirjoitus” termiä on kritisoitu, sillä siitä miten ”pyhät tekstit” käsitettiin, ei ole tarkkaa tietoa.

Keskittien seuraaminen kuvaa kirjaa laajemminkin. Crawford ei tee teorioistaan yllättäviä johtopäätöksiä vaan etenee maltillisesti. Kirjan suurin ansio on sen pyrkimys luoda kattava esitys uudelleenkirjoitusteemasta, jota on tutkittu tähän saakka vain yksittäisten tekstien kautta. Crawfordin katse on jo kauempana tulevaisuudessa. Jatkossa Pentateukin uudelleenkirjoitusta käsittelevien tutkimusten tulisi jotenkin suhteuttaa itsensä Crawfordin teoriaan. Tämän ansion ohella hänen hahmotelmansa tekstien työstämisen asteikosta ja pappis–leeviläis-traditiosta ovat uusia ja kaivattuja, joskaan eivät täysin mutkattomia tekstin syntyhistoriaan liittyviä avauksia.

HANNA TERVANOTKO
TEOL. MAIST., BRYSSALI

MARK FOX
Spiritual Encounters with
Unusual Light Phenomena:
Lightforms. Cardiff:
University of Wales Press
2008. 203 s.

Englantilainen uskontotieteilijä Mark Fox on kirjoittanut jo toisen kirjan, jossa hän hyödyntää Walesin yliopistossa, Lampeterissä sijaitsevan uskonnollisen tutkimuskeskuksen keräämää aineistoa (Foxin ensimmäisestä kirjasta, *Vartija* 5–6 / 2004). Keskuksen arkistossa on noin 6000 tavallisilta kansalaisilta kerättyä uskonnollistyyppistä kokemusta. Keskuksen perusti sir Alister Hardy, meribiologi, joka halusi löytää yhteyden ihmisen biologisen ja hengellisen puolen välillä.

Fox on seulonut arkistosta noin 400 kokemusta, joita hän nimittää poikkeaviksi valokokemuksiksi. Kyse ei tietenkään ole fyysisestä, vaan hengellisestä ”valosta”. Fox etsii ar-